



## درس فارغ فقه مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: فصل فیما یحرم علی الجنب

موضوع جزئی: وجوب تیمم بر جنب، برای برداشتن آب از مسجد

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

تاریخ: ۸ خرداد ۱۴۰۰

مصادف با: ۱۷ شوال ۱۴۴۲

جلسه: ۹۷

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

### خلاصه جلسه گذشته

بحث در مسأله ۶۵۹ بود. عرض شد که به نظر مرحوم سید (ره)، اگر شخص جنب باشد [و بیرون از مسجد باشد] و آب در مسجد باشد، واجب است که شخص [در خارج مسجد] تیمم کند و برای برداشتن آب [از مسجد] یا غسل کردن در مسجد، داخل مسجد شود و با دخول او در مسجد به خاطر دسترسی به آب، تیممش باطل نمی‌شود [که گفته شود که چون به آب دسترسی پیدا کرده است، تیممش باطل می‌شود]، مگر بعد از خروج از مسجد [، یعنی بعد از برداشتن آب و خارج شدن از مسجد] یا بعد از غسل کردن در داخل مسجد [که در این دو صورت، تیمم باطل می‌شود] و لکن جز به مقدار دخول در مسجد و توقف در مسجد به مقدار نیاز، با تیمم مباح نمی‌شود، پس برای شخصی که تیمم دارد، مسّ نوشته قرآن [که در مسجد هست] و خواندن سوره‌های سجده‌دار [که سجده واجب دارند] جایز نیست مگر اینکه مسّ نوشته قرآن و خواندن سوره‌های سجده‌دار، واجب فوری باشند [، مثلاً قرآن نجس شده است و شخص چاره‌ای نداشته باشد که برای برطرف کردن نجاست، روی نوشته‌های قرآن دست بکشد، یا اینکه او را به خواندن سوره سجده‌دار مجبور کرده باشند].

**سؤال:** اگر شخص جنب بخواهد برای اخذ آب، داخل مسجد الحرام یا مسجد النبی شود یا بخواهد برای غسل کردن، در سایر مساجد [غیر مسجد الحرام و مسجد النبی] توقف کند، آیا لازم است که قبل از دخول در مسجد تیمم کند یا لازم نیست که تیمم کند؟

**پاسخ:** مرحوم سید (ره) قائل به وجوب تیمم در فرض مذکور، شده است و فرموده است که شخص باید تیمم کند، لکن جز به مقدار دخول در مسجد و توقف در مسجد به مقدار نیاز، با تیمم مباح نمی‌شود و تیمم او به صرف دسترسی به آب باطل نمی‌شود مگر اینکه شخص از مسجد خارج شود یا اینکه در مسجد غسل کند که در این صورت، تیمم او باطل خواهد شد. شاید دلیل اینکه مرحوم سید (ره)، این قول را اختیار کرده است، این باشد که تیمم در فرض مذکور، برای حالت اضطرار است لذا مشروعیت آن در حد ضرورت است که انسان از مسجد آب بردارد یا در آنجا غسل کند و توقف بیش از این مقدار؛ با حالت تیمم جایز نیست.

### کلام مرحوم آیت الله خویی (ره) در ردّ کلام مرحوم سید (ره)

مرحوم آیت الله خویی (ره) فرموده است که کلام مرحوم سید (ره)؛ مبنی بر وجوب تیمم در فرض مذکور (قول اول)، صحیح نیست زیرا تیمم ممکن است که به دو جهت واجب شود و هر دو جهت مشکل دارد؛

**جهت اول،** اینکه غایت تیمم، نماز با طهارت مائیه است، یعنی شخص تیمم می‌گیرد که به مسجد برود و آب بردارد و غسل کند تا بتواند نماز بخواند و دلیل آن، این است که از یک سو، امر به خواندن نماز متوجه او شده است و از سوی دیگر چون جنب است

باید غسل کند تا بتواند نماز بخواند و غسل نیز محقق نمی‌شود مگر با تیمم کردن و دخول در مسجد و برداشتن آب و چون شخص جنب نمی‌تواند داخل مسجد شود لذا باید تیمم کند تا مجاز به دخول در مسجد گردد و بعد از دخول در مسجد و دسترسی به آب، یا در مسجد غسل کند یا اینکه آب را بردارد و از مسجد خارج شود و در خارج مسجد غسل کند و سپس نمازش را بخواند، پس تیمم جنبه مقدمیت برای مقدمه واجب که غسل کردن، برای نماز است، پیدا می‌کند لذا بر شخص واجب می‌شود که تیمم کند و در مسجد داخل شود و سپس غسل کند و نمازش را بخواند.

مرحوم آیت الله خویی فرموده است که این که تیمم از باب مقدمیت برای مقدمه واجب، واجب باشد، محال است زیرا نماز خواندن با طهارت مائیه (غسل)، واجب مشروط به تمکن از آب است، یعنی نماز خواندن با طهارت مائیه زمانی واجب است که شخص تمکن از آب پیدا کند و به آب دسترسی داشته باشد و در فرض مورد بحث، با حرمت دخول جنب در مسجد، عملاً شخص تمکن از آب ندارد و قدرت بر غسل کردن ندارد و ممنوع شرعی و عدم قدرت شرعی، همانند ممنوع عقلی و عدم قدرت عقلی است، از سوی دیگر، نهی از دخول در مسجد به این خاطر است که شارع، شخص جنب را از استعمال آب باز داشته است، یعنی اینکه شارع به جنب می‌گوید که با حالت جنابت داخل مسجد نشو، معنایش این است که او را از استعمال آب باز داشته است، در نتیجه از یک طرف، وجوب نماز خواندن با طهارت مائیه، بر جواز دخول در مسجد متوقف است و از طرف دیگر، جواز دخول در مسجد نیز بر وجوب نماز خواندن با طهارت مائیه متوقف است و این دور است و باطل است، بنابراین، وجوب تیمم از باب مقدمیت برای مقدمه واجب [که غسل کردن برای خواندن نماز است]، محال است.

به عبارت دیگر، وجوب خواندن نماز با طهارت مائیه، به تمکن از آب و دسترسی به آب مشروط است و با وجود جنابت و حرمت دخول در مسجد، شخص تمکن از آب پیدا نمی‌کند و همان‌گونه که اگر شخص، عقلاً تمکن از آب نداشت، وجوب غسل از او برداشته می‌شود، در این فرض که شخص، شرعاً تمکن از آب ندارد نیز وجوب غسل از او برداشته می‌شود، پس چون نماز خواندن با طهارت مائیه، مشروط به تمکن از آب است و چون شخص جنب از دخول در مسجد منع شده است، تمکن از آب ندارد، پس نماز خواندن با طهارت مائیه از او ساقط است لذا وجوب تیمم برای برداشتن آب از مسجد، ساقط است.

**جهت دوم،** اینکه غایت تیمم، دخول در مسجد باشد. این جهت نیز صحیح نیست چون این هدف نمی‌تواند غایت مشروعی برای تیمم باشد و گرنه اگر دخول در مسجد، غایت مشروعی برای تیمم بود، نباید بر شخص جنب که با تیمم داخل مسجد شده است، واجب باشد که نسبت به خروج از مسجد مبادرت ورزد و نباید مکث و توقف او در مسجد به مقدار بیشتر از نیاز، ممنوع باشد، در حالی که حکم این است که شخص به محض دسترسی به آب یا باید سریع غسل کند یا اینکه سریع آب را بردارد و از مسجد خارج شود، همچنین، اگر دخول در مسجد، غایت تیمم باشد، شخص باید بتواند در اول وقت نیز با تیمم داخل مسجد شود، هرچند که بداند که در وقت، تمکن از غسل پیدا خواهد کرد، در حالی که حکم این است که در این فرض، شخص مجاز به دخول در مسجد با تیمم نیست. بنابراین، دخول در مسجد، نمی‌تواند غایت مشروعی برای تیمم باشد، پس وجوب تیمم از این جهت نیز مورد خدشه است.

پس صحیح این است که گفته شود که شخص چون تمکن از آب ندارد، وظیفه‌اش این است که برای نماز خواندن تیمم بگیرد و نمازش را با تیمم بخواند، نه اینکه گفته شود که بر او واجب است که تیمم کند و داخل مسجد شود و آبی را که در مسجد است،

بردارد و از مسجد خارج شود و سپس غسل کند و نمازش را با طهارت مائیه بخواند یا اینکه اگر امکان غسل کردن در خود مسجد فراهم بود، غسل کند و نمازش را با طهارت مائیه بخواند<sup>۱</sup>.

«الحمد لله رب العالمين»

---

۱. سید ابوالقاسم، موسوی خویی، موسوعة الإمام الخوئی، ج ۶، ص ۳۴۲ و ۳۴۳.